

Lisztes Nikolett

A Miskolczi család iratai (adatbázis-ismertető)

A tudományos Bihar-kutatásért internetes oldal a történetileg kialakult egységet, Bihart igyekszik a magyar helytörténeti írások sorából egy magasabb vizsgálati szintre emelni azáltal, hogy a térség szaktörténeti kutatásához elengedhetetlen adatokat gyűjt és tesz online felületen hozzáférhetővé. Az alapvetően közgyűjteményi feladatokat magára vállaló kezdeményezés civil összefogásnak köszönheti létét, melynek következménye, hogy a szerkesztőség és a segítő közreműködők minden anyagi segítség nélkül, önerőből végzik az oldal gazdagításának munkálatait.

A Bihar-kutatás mint tudományos program a nehézségek ellenére bizonyította sikerességét az elmúlt években, tudományszervező tevékenysége pedig további fórumokat nyitott meg a szakemberek számára. 2008-tól kétfévente konferenciával jelentkezik, melynek immár negyedik ülése 2014 őszén került megrendezésre.¹ A projekt legújabb mérföldköve, hogy 2014-ben ezen ismertetést is közlő, új tudományos folyóirat indult útjára *Új Nézőpont* név alatt. A *bibarkutatas.hu* oldal a konferenciával, valamint az évnegyedes folyóirattal kiegészülve megfelelő, és nem utolsósorban állandó megjelenési lehetőséget nyújt, minden feltételt megteremt a modern történettudomány eszközeit és módszertanát hasznosító mély elemzések számára.

A célkitűzés sikerességének egyik záloga a közgyűjteményekben őrzött iratok szélesebb nyilvánossággal való megismertetése, ezzel együtt kereshetőségük jelentős megkönnyítése. Ennek az elképzelésnek egy gyakorlati megvalósulása a *Miskolczi család iratai* címet viselő adatbázis,² amely a Bihari Múzeum és Sinka István Városi Könyvtár Általános Történeti Dokumentumok Gyűjteményében található Miskolczi-iratokat dolgozza fel.

Gyakorlati háttér

Az elvégzendő feladatot jelentősen megkönnyítette az a körülmény, hogy az iratok digitalizálása elkezdődött a Bihari Múzeumban, aminek köszönhetően vizsgálatuk és adatbázisba való beépítésük jelentősen gyorsabbá vált. Ezzel együtt az adatállomány bővítésének jövőbeni tervei az összes elérhető irat digitalizálásának szükségességére világítanak rá.

Az adatbázis ötlete nem új keletű, a múzeum munkatársai korábban felismerték az Általános Történelmi Dokumentumok feldolgozásának jelentőségét. A munkát Tóthné Varga Katalin indította el 2009 novemberében és 2010 augusztusa között. Tóthné a Bihari Múzeum Évkönyvének XV-XVI. kötetében, 2011-ben jelentetett meg egy rövidebb

¹ A *Bihar-kutatás 2014* című konferencia 2014. november 11-én a Bihari Múzeumban tartotta ülését. A szervezésben a Bihari Múzeum és Sinka István Városi Könyvtár, a Hajdú-Bihar Megyei és Debreceni Honismereti Egyesület, valamint a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára működött közre. A konferenciáról készült beszámolót az *Új Nézőpont* folyóirat 2014. évi 3-4. számában tette közzé Papp Rita.

² Az adatbázis és ismertető szövege elérhető *A tudományos Bihar-kutatásért* oldalon: http://bibarkutatas.hu/?page_id=2961.

lélegzetű ismertetőt, melyhez egy adattárat is összeállított.³ A most bemutatott 790 rekordot számláló adatbázis a már meglévő nyilvántartásokat visszaellenőrizve, majd jelentősen bővítve jött létre.

A mezőtelegdi Miskolczi család

Felmerülhet a kérdés: miért fontos a mezőtelegdi Miskolczi család kutatása, és miért e család irataival indult el a Bihar-kutatás adatbázisokat létrehozó tevékenysége? A Miskolczi család a jómódú, magyar középirtokos nemességhez tartozott a 18-20. század folyamán, tagjai a politikai és kulturális közélet meghatározó szereplői voltak Bihar vármegyében.⁴ A család irathagyatékának legnagyobb részét 1974-től a Bihari Múzeum őrzi, ezért kézenfekvőnek tűnt ezzel a gyűjteménnyel indítani a feltáró munkát. A Miskolcziak egyre növekvő befolyását, valamint az ezzel párhuzamosan bővülő közösségi szerepvállalásaikat kiterjedt birtokrendszerük alapozta meg. Többen is vezető tisztségeket töltöttek be a vármegye tisztkarában, emellett találunk közöttük országgyűlési képviselőket, akiknek tevékenysége túlmutatott a szűkebb régió határain.

A teljesség igénye nélkül következzen néhány példa:

Miskolczi Csulyak István (1575–1645) református lelkész, a protestáns értelmiség külföldön tanult tagja. Thököly Miklós tanítójaként jutott el a heidelbergi egyetemre.⁵ Leszármazottainak sorában több kiemelkedő családtagot találunk, köztük Miskolczi Károlyt (1804–1867), akit 1848 májusában Bihar vármegye alispánjának, majd a Bárándi kerület országgyűlési képviselőjének választottak meg. Testvére, Miskolczi Lajos (1811–1891) 1860–1861 és 1867–1872 között Bihar vármegye alispánja volt. 1875 áprilisától Közép-Szolnok és Kraszna vármegyei főispán, majd 1876 augusztusától egészen 1883 májusáig az újonnan megszerveződő Hajdú vármegye és Debrecen szabad királyi város főispánjának nevezték ki. Rajta kívül a család további két főispánt adott: dr. Miskolczi Ferenc (1858–1921) 1910. március – 1917. június között, míg dr. Miskolczi Lajos (1874–1923) 1922 novembere és 1923 márciusa között viselte Bihar megye legmagasabb méltóságát.

Vármegyei szinten kiteljesedő hivatali pályájuk, illetve betöltött tisztségeik alapján a család tagjai a magyar politikai élet másodvonalbeli szereplői voltak, a bihari közéletben azonban a legfontosabb személyek közé tartoztak. Szereplésük épp ezért talán nemcsak a Biharral foglalkozó tudományos kutatók figyelmét vonhatja majd magára, hanem értékes adalékokkal szolgálhat az országos elit történetéhez is.⁶

³ Tóthné Varga 2011. 45-68.

⁴ Nagy 1860. 513-515.

⁵ Az 1970-es években Jakó Zsigmond, újabban Szabó András irodalomtörténész foglalkozik vele. Egyik legutóbbi tanulmányában az önvallomás-típusú szövegeken keresztül vizsgálta Miskolczi Csulyak identitásának leképeződéseit. Jakó 1971. 59-72., Szabó 2008. 189-196., uő. 2011. 119-128.

⁶ Az adatbázis összeállítása lehetőséget adott arra, hogy az áttekintett iratok alapján tanulmány készüljön a mezőtelegdi Miskolcziakról, mely a család három férfitagján keresztül, a reformkori elittudat – jellemzően köznemesek által betöltött – szerepeit vizsgálja. Lisztes 2014. 19-33.

A Miskolczi család iratai

A Miskolczi családnak a Bihari Múzeumban őrzött irathagyatéka gazdag és sokszínű, különböző időszakokat és témákat vizsgáló kutatásokat szolgálhat. Az iratok témájukat tekintve három nagyobb csoportba sorolhatóak:

1. A család történetére vonatkozó irattípusok leghangsúlyosabb elemei az anyakönyvi kivonatok,⁷ a gyászjelentések, a leszármazási táblák, a családtörténeti leírások, az önéletrajzok és a bizonyítványok, valamint a nemességigazolási eljárások idején folytatott hivatalos és magánlevelezések.⁸

2. A hivatali-politikai szintér iratait a jegyzőkönyvi kivonatok, a bizonyáglevelék⁹ és a hivatalos levelek adják.

3. A harmadik nagyobb tematikus egységet a gazdasági jellegű, birtoklástörténeti iratok jelentik, főként a joghatósági iratok,¹⁰ valamint az adásvételi és haszonbérleti szerződések, bevételekről szóló feljegyzések.

A Miskolczi család személyes hagyatékáról lévén szó, a magán- és hivatalos levelek, a különböző jellegű szerződések, illetve a hozzájuk kapcsolódó megegyezések, nyilatkozatok és számlák természetes módon túlsúlyban vannak. Az iratok nyelve jellemzően magyar, de latin és német nyelven írt dokumentumok szintén szerepelnek a nyilvántartásban. Keletkezési idejüket tekintve a 19. század második felétől a 20. század első harmadáig terjedően maradt hátra a legtöbb irat, amelyeknek leggyakoribb keletkezési helye a főváros és a különböző Bihar vármegyei települések.

A felhasználásukkal készített adatbázis egy viszonylag hosszú időkeretben, 1569 és 1940 között keletkezett személyes, illetve hivatalos vonatkozású iratanyagot összesít, emellett történeti értékű fényképek őrzési helyének leírását tartalmazza.

Az adatbázis használata

Az adatbázist a hozzáfűzött magyar nyelvű általános ismertetővel a Bihar-kutatás honlap (<http://bibarkutatas.hu>) *Adatbázisok* menüpontja alatt érhetjük el. Az oldal saját szerverén keresztül működteti az adatbázist, amely MySQL adatbáziskezelő rendszerben, Dublin Core 3 megfeleltetéssel készült, és bármilyen formában kiexportálható. A keresőfelület PHP programozási nyelven íródott.

Az adatbázis az alapvető keletkezési adatok, mint a kibocsátó neve, irat típusa, nyelve, keletkezési helye és ideje mellett az irat tartalmára vonatkozó megjegyzéseket tartalmaz, ezzel további eligazodási lehetőséget nyújt a felhasználók számára.

⁷ Pl. Miskolczi Sándor keresztelési anyakönyvi kivonatának másolata (Mezőtelegd, 1830. szeptember 17.). BM IV.75.77.1

⁸ Pl. Décsy Miklós levele ifj. Miskolczi Lajosnak (Érkörös, 1862. május 5.). BM IV.75.231.1.

⁹ Pl. id. Miskolczi Lajos bizonyáglevele hivatalviselésről (Váradolaszi, 1835. szeptember 24.). BM IV.75.105.

¹⁰ Pl. Cs. Kir. Országos Törvényszék ítélete (Nagyvárad, 1856. február 11.). BM. IV.171.

A keresés három mező használatával történhet:

- A „Kiadó neve” a kiadmányozók állományában történő keresést teszi lehetővé.

A MISKOLCZY CSALÁD IRATAI

Kiadó neve:	Miskolczy Sándor
Keletkezés helye:	
Keresés:	
<input type="button" value="Keresés"/>	

Találatok száma: 7

Íratórzó	Leltári szám /jelzet	Kiadó neve	Írat típusa	Írat nyelve	Keletkezés helye	Keltezés időpontja	Melléklet	Megjegyzés
Bihari Múzeum	HU_BM_IV75.140.	Miskolczy Sándor	levél	magyar	Bécs	1846. június 25.		A levél címzettje Miskolczy Imre.
Bihari Múzeum	HU_BM_IV75.269.	Miskolczy Sándor id.	levél	magyar	Pápa	1842. augusztus 24.		A levél címzettje Miskolczy Lajos id.
Bihari Múzeum	HU_BM_IV75.48.1.	Miskolczy Sándor	levél	magyar	Bécs	1845. szeptember 26.		A levél címzettje Miskolczy Imre (1808- 1860).
Bihari Múzeum	HU_BM_IV75.48.2.	Miskolczy Sándor	boríték	magyar	Bécs	1845. szeptember 26.		A levél címzettje Miskolczy Imre (1808- 1860).
Bihari Múzeum	HU_BM_IV75.63.1.	Miskolczy Sándor	nyugta	magyar	Nagyvárad	1798. január 8.		
Bihari Múzeum	HU_BM_IV75.64.1.	Miskolczy Sándor	levél	magyar				
Bihari Múzeum	HU_BM_IV75.83.1.	Miskolczy Sándor	egyezséglevél	magyar	Mezőtelegd	1767. szeptember 29.		

- A „Keletkezés helye” szerinti keresés.

A MISKOLCZY CSALÁD IRATAI

Kiadó neve:	
Keletkezés helye:	Darvas
Keresés:	
<input type="button" value="Keresés"/>	

Találatok száma: 2

Íratórzó	Leltári szám /jelzet	Kiadó neve	Írat típusa	Írat nyelve	Keletkezés helye	Keltezés időpontja	Melléklet	Megjegyzés
Bihari Múzeum	HU_BM_IV75.36.1.	Darvas Eklezsza előjárói	egyezséglevél	magyar	Darvas	1813. augusztus 1.		
Bihari Múzeum	HU_BM_IV75.37.1.	Szabó Mihály	megállapodás	magyar	Darvas	1817. március 8.		A darvasi iskolamester éves közleményének tételei.

- A „Keresés” a *Megjegyzés* mezőben tallóz. Segítségével célzottan kereshetünk akár az iratok címzettjére, akár az iratok típusára. Az irattartalomra vonatkozó kulcsszavak beírásával ugyancsak eljuthatunk a keresett rekordhoz.

A MISKOLCZY CSALÁD IRATAI

Kiadó neve:	
Keletkezés helye:	
Keresés:	záloglevél
<input type="button" value="Keresés"/>	

Találatok száma: 3

Íratórzó	Leltári szám /jelzet	Kiadó neve	Írat típusa	Írat nyelve	Keletkezés helye	Keltezés időpontja	Melléklet	Megjegyzés
Bihari Múzeum	HU_BM_IV75.113	Miskolczy Lajos id.	záloglevél	magyar	Váncsod	1846. március 26.		A záloglevél a váncsodi birtokról szól.
Bihari Múzeum	HU_BM_IV75.113	Miskolczy Károly	záloglevél	magyar	Váncsod	1846. március 26.		A záloglevél a váncsodi birtokról szól.
Bihari Múzeum	HU_BM_IV75.113	Tóth László	záloglevél	magyar	Váncsod	1846. március 26.		A záloglevél a váncsodi birtokról szól.

A keresés a három mező együttes kitöltésével szintén használható.

A MISKOLCZY CSALÁD IRATAI

Kiadó neve:	Miskolczi Károly
Keletkezés helye:	Berettyóújfalu
Keresés:	Miskolczi Lajos
<input type="button" value="Keresés"/>	

Találatok száma: 1

Iratörző	Leltári szám /jelzet	Kiadó neve	Irat típusa	Irat nyelve	Keletkezés helye	Kelkezés időpontja	Melléklet	Megjegyzés
Bihari Múzeum	HU_EM_IV.75.131	Miskolczi Károly	levél	magyar	Berettyóújfalu	1861. január 24.		A levél címzettje Miskolczi Lajos ifj.

A továbblépés lehetőségeiről

Az adatbázis pusztán létének ténye több előnyt hordoz magában; szándékunk szerint felhívjuk a figyelmet e témára, hiszen kiemeljük a Miskolcziak jelentőségét, és motiváljuk a további feldolgozások megszületését.

A munkánk a jelenleg elérhető verzióval nem ért véget, az adatbázis bővítése a közeljövőben tovább folytatódik. Elsőként az adatbázisban szereplő iratokról készített digitális másolatok betöltését tervezzük, így akár otthonról is hozzáférhetővé válnak a források.

A Miskolczi család irathagyatékának darabjait nem egy helyen, hanem több hazai, valamint külföldön működő közgyűjteményben őrzik, ezért az eddig elkészült adatbázis csak az előttünk álló feladat első lépésének, egy összetett tudományos vállalkozás egyetlen részletének tekinthető. A családnak feldolgozásra váró iratai találhatóak a Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Levéltárban, a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltárában, illetve az Országos Széchényi Könyvtárban. A projekt további munkálatai arra irányulnak, hogy a különböző közgyűjteményekben őrzött hagyatékot egységes adatbázisba rendezve, virtuális úton egyesítsük.

Nikolett Lisztes

The Documents of the Miskolczi Family (Database Description)

The database about the Miskolczi family's writings summarizes the legacy documents of the Miskolczi family of Mezőtelegd generated between 1569 and 1940 which are kept in the Museum of Bihar. In addition to basic data of the writing of the papers, it provides comments referring to the content of the documents to assist the scientific research of the family which played a historical role in Bihar county. The database, together with the general information attached to it is available in the Database menu of the Bihar research site (<http://biharkutatas.hu>).

Források

- BM
IV. Bihari Múzeum és Sinka István Városi Könyvtár.
Általános Történeti Dokumentumok Gyűjteménye.

Szakirodalom

- Jakó 1971. Jakó Zsigmond: Miskolczi Csulyak István peregrinációs albuma. In: Acta Historiae Litterarum Hungaricarum Tomus X.–XI. Szerk.: Csukás István – Horváth Károly – Keserű Bálint. Szeged, (1971). 59-72.
- Lisztes 2014. Lisztes Nikolett: Nemesi szerepek a mezőtelegdi Miskolczi család 19. századi történetében. In: Új Nézőpont, 1. (2014) 2. sz. 19-33. http://ujnezopont.bibarkutatas.hu/wp-content/uploads/2013/11/2_resz.pdf (Utolsó letöltés: 2015. január 22.)
- Nagy 1860. Nagy Iván: Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal VII. kötet. Pest, 1860.
- Szabó 2008. Szabó András: Egy grafomán kései humanista éndokumentumai és önéletrajza. Miskolci Csulyak István (1575–1645). In: Írott és olvasott identitás. Az önéletrajzi műfajok kontextusai. Szerk.: Mekis D. János – Z. Varga Zoltán. Budapest – Pécs, 2008. 189-196.
- Szabó 2011. Szabó András: Miskolci Csulyak István Heidelbergben. In: Bibliotheca et Universitas: Tanulmányok a hatvanéves Heltai János tiszteletére. Szerk.: Kecskeméti Gábor – Tasi Réka. Miskolc, 2011. 119-128. <http://magyarszak.uni-miskolc.hu/kiadvanyok/heltai60/heltai60.pdf> (Utolsó letöltés: 2015. január 22.)
- Tóthné Varga 2011. Tóthné Varga Katalin: A Miskolczi család dokumentumai a Bihari Múzeum gyűjteményében. In: Bihari Múzeum Évkönyve XV-XVI. Szerk.: Sándor Mária. (2011). 45-68. http://www.derimuzeum.hu/files/konyvtar/BibMuzEK_2011_15_16.pdf (Utolsó letöltés: 2015. január 22.)